

Rekkefølgekrav i BA- og MA-programmet i design

Bakgrunn

I arbeidet med redesign av studieplanene innførte instituttet «krav til forkunnskap» mellom spesialiseringsemnene og noen valgemner på bachelorprogrammet og mellom alle emner på masterprogrammet. Intensjonen var å sikre progresjonen som ligger som premiss i studieplanen, slik at studentene bygger opp nødvendige ferdigheter og metoder i en logisk rekkefølge, i tråd med programmenes læringsutbytter og UiBs studieforskrift om progresjon i studier.

Erfaringene fra de siste årene viser imidlertid at rekkefølgekravene skaper utfordringer på måter som risikerer at studentene møter på unødvendige hindringer som påvirker muligheten til å administrere/styre studiene sine selv der det forventes, uten hjelp fra fakultetet/instituttet. Det hindrer også tilgang til informasjon om undervisning tidlig nok og øker risikoen for at de ikke får fullført på normert tid.

Normert tid og studiepoengproduksjon utgjør sentrale elementer i finansieringsmodellen for høyere utdanning i Norge og dette resulterer i at instituttet taper økonomisk når de ikke klarer å få studentene gjennom studiet i løpet av en 3 års-periode på bachelorprogrammet eller 2 års-periode for masterprogrammet

Dette gjør seg særlig gjeldende ved:

- ikke bestått kontinuasjonseksamen (konte)
- sykdom eller permisjon
- behov for individuelle tilrettelegginger
- gjennomføring av utveksling
- forsinkelse i enkeltfag

Dette har ført til en rekke enkeltvedtak om unntak fra bestemmelsen om forkunnskaper per emne, eller det som vi gjerne kaller rekkefølgekrav. For å kunne vurdere alternative løsninger er det derfor nødvendig å tydeliggjøre forskjellen mellom faglige rekkefølgeønsker og hvordan slike krav faktisk fungerer teknisk og henger sammen med regelverk. Instituttet oppfordres til styrke andre prosesser og løsninger for å sikre faglig god progresjon (skissert i denne saken), som disse kravene i utgangspunktet var tenkt at skulle sikre, men som vi ser ikke har en slik virkning.

2. Faglig progresjon vs. formelle opptakskrav

2.1. Faglig rekkefølge (pedagogisk logikk)

Fagmiljøet har gode grunner til å ønske en bestemt rekkefølge i studieløpet. Dette handler om at studenten:

- skal ha visse ferdigheter før mer avanserte prosjekter
- skal forstå faglige sammenhenger
- skal kunne bygge videre på tidligere kunnskap

Dette er en faglig og pedagogisk vurdering, som er naturlig ved utvikling av nødvendig faglig kompetanse. Dette er viktig for kvaliteten i undervisningen.

2.2. Når faglig rekkefølge blir et formelt krav

Når rekkefølge legges inn i emnebeskrivelsene som et «krav til forkunnskap» blir det juridisk sett et forkunnskapskrav, og behandles etter UiBs studieforskrift. Det innebærer:

- studenten får ikke adgang til emnet uten å ha bestått forutgående emner
- kravet må håndheves konsekvent for alle studenter
- unntak må behandles som individuelle enkeltvedtak

Dette kan være hensiktsmessig i enkelte tilfeller, men fungerer dårlig som generell progresjonsstyring.

3. Hvordan behandler FS dette?

3.1. Hva er FS – Felles Studentsystem

Felles Studentsystem (FS) er det nasjonale studieadministrative systemet UiB bruker blant annet til å:

- registrere emner og vurderinger
- styre studentenes tilgang til emner
- kontrollere forkunnskapskrav
- dokumentere studieprogresjon og vitnemål

Om rekkefølgekrav, slik de registreres i emnene i FS:

FS fungerer etter et veldig enkelt prinsipp: enten har studenten bestått det emnet som er satt som krav — eller så har de det ikke. Hvis de ikke har det, stenger systemet studenten ute fra å melde seg opp videre, og får i realiteten en forsinkelse, eller hindrer studenten å fortsette. FS kan ikke vurdere om studenten likevel har tilstrekkelig kompetanse, om faglig skjønn bør brukes, eller om læreren vurderer studenten som faglig kvalifisert.

Derfor er FS dårlig egnet til å uttrykke faglig progresjon, fordi systemet bare håndterer absolutte krav, ikke anbefalinger.

3.2. FS har ikke «faglig rekkefølge» – bare sperrer

Hver gang FS sperrer en student fra oppmelding til et emne (pga. rekkefølgekrav), må administrasjonen opprette en sak, vurdere vilkår, fatte et unntaksvedtak og dokumentere dette. Enkeltvedtak skal også kunne påklages av studenten, med evt. klagebehandling.

Oppsummert:

- FS har ingen funksjon for å uttrykke faglige rekkefølger mellom emner
- når fagmiljøet ønsker “krav til forkunnskap”, blir dette i FS til en teknisk sperre

Det betyr at:

- det finnes ingen “myke rekkefølgekrav» i FS
- systemet har kun «studenten får ikke melde seg opp før «emne NN er bestått»-mekanismer
- alle slike ønsker behandles som formelle forkunnskapskrav

Et faglig ønske om «krav til forkunnskap» blir dermed et juridisk bindende opptakskrav – med alle følgende konsekvenser.

3.3. Konsekvenser for studenter og program

Når FS-sperrer brukes som progresjonsverktøy, rammes særlig studenter som:

- ikke består et emne første gang
- har individuell studieprogresjon
- gjennomfører utveksling
- har forsinkelser på grunn av sykdom eller permisjon

Resultatet blir:

- behandling av enkeltvedtak for alle aktuelle unntakssaker
- unødvendig administrativ belastning
- unødvendige studieforsinkelser
- uforutsigbarhet for studentene
- lavere gjennomstrømming, dårligere finansiering

Dette er ikke bærekraftig – verken faglig, pedagogisk eller administrativt.

Ordningen medfører unødvendig forsinkelser grunnet merarbeid for administrasjonen, med individuelle vedtak som må behandles, dokumenteres og kunne påklages på påfølgende klagebehandling. Instituttet har begrensede ressurser, og bør være kritisk til å opprettholde en ordning som krever så omfattende saksbehandling, særlig når sikring og ivaretagelse av den faglige hensikten bak progresjonsarbeidet kan løses på bedre måter gjennom tydelige forventningsavklaringer i form av gode emnebeskrivelser og sensorveiledninger, og gode oppfølgingsprosedyrer ved eventuelle kontinuasjonseksamener.

God gjennomstrømming er avgjørende både faglig og økonomisk, og dagens ordning støtter ikke dette.

Til saken

4. Vurdering

Samlet sett viser erfaringene at formelle/juridiske rekkefølgekrav ikke gir den faglige styringen som er ønsket, men i stedet skaper administrative og pedagogiske utfordringer som rammer både studenter og drift. Det er et behov for å ivareta det pedagogiske nivå på en annen måte enn ved bruk av juridiske rekkefølgekrav.

4.1. Progresjon kan ivaretas uten sperrer

Studieplanene har en struktur som gir tydelig faglig progresjon. Anbefalte forkunnskaper i emnebeskrivelsene kan ivareta alt fagmiljøet ønsker å signalisere, samtidig som studenter får:

- faglig veiledning
- fleksibilitet ved forsinkelser og utveksling
- mulighet til å fullføre på normert tid
- en mer forutsigbar studiesituasjon

Den administrative sperringen i FS (dvs. legge inn «krav til forkunnskaper») er altså ikke en logisk eller nødvendig følge av det faglige ønsket om progresjon; intensjonen kan oppnås bedre og mer presist gjennom gode læringsutbyttebeskrivelser og programstruktur, som uttrykker den faglige rekkefølgen uten å stenge studenter ute gjennom tekniske krav. Anbefalte forkunnskaper er også i tråd med UiBs kvalitetssystem.

4.2. Når formelle krav faktisk kan være nødvendige

Formelle forkunnskapskrav kan f.eks. være nødvendig i tre situasjoner:

- a) Før man starter på den avsluttende bacheloroppgaven (6. semester)

Den avsluttende gradseksamenen (Emnene DOR og VIS 251 – Bachelorprosjekt)

krever bred faglig kompetanse, metodisk forståelse og erfaring med designprosjekter. Eksempel: «Krav: Beståtte 150 studiepoeng i programmet før oppstart.»
b) Før man starter på det avsluttende masterprosjektet (4. semester).

Den avsluttende gradseksamenen (emnet DES350 - Designpraksis 4 - Sammenstilling og formidling) krever høy grad av faglig modenhet og selvstendighet. Eksempel: «Krav: Beståtte 90 studiepoeng i programmet før oppstart.»

c) Utveksling: For faglig forsvarlighet og forutsigbarhet bør studenter som skal på utveksling ha:

- et bestemt antall beståtte studiepoeng (blant annet regulert etter [Reglement uttak og stipendtildeling for delstudier i utlandet](#))
- beståtte nøkkelfag i programmet

Faglig rekkefølge er et godt pedagogisk verktøy, men når forkunnskap defineres som et krav legges dette som rekkefølgekrav i FS og blir et juridisk opptakskrav — en sperre. FS har ingen funksjon for faglig progresjon, bare blokkering. Dette rammer studenter unødvendig og det får uheldige konsekvenser for instituttet når studentene ikke får mulighet til å innhente forsinkelse og fullføre grad på normert tid.

Behovet for å ivareta det pedagogiske nivået, som er nødvendig for god progresjon for studentene i studieprogrammet, bør sikres gjennom tydelig kommunikasjon om læringsmål i emnebeskrivelsene og god oppfølging av disse i undervisningen, og særlig før eventuelle kontinuasjonseksamen.

Saken ble behandlet i programstyremøte 2-26, 10. mars 2026, hvor det ble vedtatt (med dissens fra Ingrid Rundberg) å anbefale instituttet om følgende:

- «krav til forkunnskaper» fjernes fra alle emner i bachelor- og masterprogrammene i design, med unntak av emnene for gradseksamen i 6. semester (BA) og 4. semester (MA). De tidligere kravene legges inn som «anbefalte forkunnskaper» for å synliggjøre faglig ønsket progresjon som ligger i studieplanene.
- følgende formelle krav opprettholdes:
 - Bachelorprosjekt: Beståtte 150 studiepoeng (*Kan registrere seg, men retten til eksamen i bachelorprosjektet blir trukket hvis de ikke består DOR240/VIS240 Portfolio og formidling, som ligger i samme semester*).
 - Masterprosjekt: Beståtte 90 studiepoeng
- utveksling: Programstyret tok ikke stilling til om det bør legges inn noen ytterligere krav før utveksling enn det som allerede ligger i rutiner ved UiB, KMD og instituttet, der [Reglement uttak og stipendtildeling for delstudier i utlandet](#) ligger til grunn og hvor undervisningsleder vurderer og anbefaler hvert tilfelle (i samråd med veileder på master) til mobilitetskoordinator.
- studieplanene og emnebeskrivelsene oppdateres i tråd med vedtaket, og det utarbeides tydelig informasjon til studenter og fagmiljø om anbefalt progresjon
- Instituttet må sørge for at det er gode rutiner for hvordan studenter som får forsinkelse blir fulgt opp både faglig og administrativt
- behandling av «anbefalte forkunnskaper» bør inngå som en sentral del av kvalitetsarbeidet (inkl. dialogmøter) og at emnebeskrivelsene blir oppdatert iht. dette ved behov

Vedtaksforslag

Instituttrådet støtter anbefalinger i saken og vedtar følgende:

- «krav til forkunnskaper» endres til «anbefalte forkunnskaper» i alle emnebeskrivelsene i BA- og MA-programmet i design, med unntak av emnene for bachelorprosjekt og masterprosjekt (VIS251, DOR251 og DES350). Krav til forkunnskaper i disse emnene vil være:
 - Bachelorprosjekt ([VIS251/DOR251](#)): Bestått 150 studiepoeng i bachelorprogrammet i design. Alle obligatoriske emner i studieretningens studieplan må være inkludert.

(Studenten kan registrere seg til alle emner i 6. semester, men retten til eksamen i bachelorprosjektet blir trukket, hvis de ikke består DOR240/VIS240 Portfolio og formidling, som ligger i samme semester).
 - Masterprosjekt ([DES350](#)): Bestått 90 studiepoeng i masterprogrammet i design. Alle obligatoriske emner i studieplanen må være inkludert.

Instituttleder
Gustav Kvaal

Saksbehandler
LHE